

JARMILA NOVOTNÁ

PAVEL KOSATÍK O SVÉ NOVÉ KNIZE

Soblíbeným spisovatelem Pavlem Kosatíkem jsme si povídali o knize věnované životním osudům Jarmily Novotné, největší české operní pěvkyně dvacátého století. Křest proběhne 9. září v Obecním domě, kde také bude od 10. září až do konce roku k vidění výstava kostýmů Jarmily Novotné z depozitáře Metropolitní opery.

Jak se zrodil nápad napsat knihu o Jarmile Novotné?

Začal jsem si tu knížku představovat asi před deseti lety, když jsem na kole často jezdil krajem kolem Berounky a našel jsem si tam pro sebe přelíbezné místo – obec Liteň s krásnými výhledy do okolní krajiny, starým opuštěným židovským hřbitovem, a taky s tehdy zpustlým zámekem, kde mezi válkami žila Jarmila Novotná se svým manželem Jiřím Daubkem. Myslím si, že svým geniem loci toto místo zapůsobí na každého. Konkrétní práce na knize pak začala asi před třemi lety, potom, co vzniklo občanské sdružení Zámek Liteň, které se o odkaz Jarmily Novotné začalo starat a které napsání knižního životopisu zařadilo do svých aktivit.

Proč téměř upadla v zapomnění?

Od roku 1939 žila ve Spojených státech, později v Rakousku a nakonec opět v USA až do své smrti v roce 1994. Odešla tam nejdříve před nacisty a potom před komunisty a jako velmi mnoho jiných českých exulantů byla pak doma „zapomenuta“ záměrně. Ačkoli v jejím případě to bylo opravdu hod-

ně nespravedlivé. Předně je to naše asi největší pěvkyně dvacátého století: jen v newyorské Metropolitní opeře zpívala šestnáct let, mnohem déle než třeba Ema Destinnová. A vzhledem ke svým vazbám na T. G. Masaryka, který ji ke zpívání na vysoké úrovni vlastně přivedl, a k vazbám na celou jeho širší rodinu, Novotná dělala Československu po desetiletí takovou mezinárodní reklamu, na jakou by se dnes možná nezmohlo ani několik státem placených agentur.

Čím bude blízká dnešnímu čtenáři?

Byla to velká umělkyně, což znamená, že měla dar znázorňovat emoce, které se týkají všech a spojují všechny lidi, přestože je většina z nás vyjádřit nedokáže. Když to ale za nás udělá někdo jiný, tak se v tom poznáme – něco se sami o sobě dozvíme a sami od sebe se trochu osvobodíme. Kvůli tomu, že tohle někteří pěvci dovedou, jim tleskáme. A Jarmila Novotná byla schopná dostávat v tomto směru své publikum na kolena. Když v novinách vycházely kritiky jejích koncertů, pisatelé se přiznávali k tomu, že jejímu zpěvu podléhali, cítili se jí podmaňováni, její hlas v nich probouzel stavy, kterých si předtím nebyli vědomi a ve kterých rozpoznávali novou a hlubší pravdu o sobě.

A čím je její postava sympatická vám?

Vyberu pro změnu jednu věc nepřevectkou. Imponovalo mi, jak se Jarmila Novotná dokázala intuitivně prosadit v jakékoli společnosti – a nemyslím tím

jenom nejlepší operní scény v Berlíně, Salcburku, Vídni, New Yorku a dalších městech, kde zpívala. Žádná společnost (až na tu českou po únoru 1948) před ní nezavřela dveře. Jenom ve Spojených státech Novotná zpívala pro prezidenty, pro nejbohatší newyorské podnikatele, hollywoodské magnáty i pro desetitisícová krajanská shromáždění. Nenajdete u ní stopy české utápnutosti, nepochybuje o svém právu vstoupit a není tím trapná. Řekl bych, že stejně samozřejmě se z českých umělců prosadil v Americe snad jen Miloš Forman.

A čím vás naopak naštvála?

U mimořádně silných osobností je to často tak, že stejné vlastnosti, které jim umožnily dostat se na vrchol, například ctižádost a silná vůle, působí časem taky proti nim. Mnoha sportovcům, když skončí s vrcholovou kariérou, zbudou jejich stará závodnická tvrdost a oni v obyčejném, civilním životě najednou nevědí co s ní. Stejná síla, která předtím působila navenek, je začne devastovat dovnitř. Taky Jarmile Novotné její vnitřní síla komplikovala život. Z bezchybné profesionálky se občas posunovala do pozice workoholičky, která práci obětovala všechno včetně rodinného života a péče o své děti. Bylo to pro ni těžké. Každý velký talent je jako přírodní síla, je to živel, který přemáhá i svého nositele.

S jakým „obrázkem o ní“ v sobě samém jste výzkum začínal a s jakým končil?

Znal jsem její autobiografickou knihu „Byla jsem šťastná“, která vyšla počát-

kem devadesátých let a kde Jarmila Novotná vypráví svůj život jako příběh úspěchu. Jde o premiéry k premiéře, od aplausu k aplausu. Byl jsem zvědavý, jestli ten život půjde zobrazit plastičtěji. Víc než úspěch, tedy výsledek, mě při psaní zajímá to, co předcházelo, ten boj přes překážky, který na jevišti není vidět. Při psaní se většinou různé počáteční tvrdé pravdy zrelativizují, což ale dává šanci druhého člověka lépe pochopit.

Co vás v průběhu psaní překvapilo?

Byla zblízka konfrontovaná s různými podobami zla. V Berlíně, Vídni a Salcburku zažila nacisty, v Praze proti ní a jejímu muži velmi tvrdě vystoupili komunisté. Nepřekvapilo by mě, kdybych

se u ní v té souvislosti setkal s projevy strachu. Ale nenašel jsem je. Byla si vždycky vědomá, koho má proti sobě, ale dokázala se nebát.

Liší se pěvecké osobnosti první poloviny 20. století od těch současných?

Těžko zobecňovat, každá pěvecká osobnost působí na lidi jinak. Nejsem ale první a jediný, kdo si myslí, že v posledních desetiletích přibývá v celém světě pěvců, kteří mají v malíčku techniku, ale kteří postrádají právě tu schopnost, kterou tolik lidí obdivovalo na Novotné. To, že každou svou rolí žila. Neodváděla jen předepsaný výkon, ale pod záminkou partitury říkala, kým je ona sama, dělala se o bohatství své duše. Měla duši.

Jak taková životopisná kniha vzniká?

Záleží na množství a povaze materiálu, jaký je k dispozici. Jestli převažuje písemný materiál, který je pro autora většinou spolehlivější, nebo vzpomínky pamětníků, kteří však často uplatňují vlastní zájmy a ani si to třeba neuvědomují. Měl jsem zhruba rok na to, abych objel archivy v Evropě a zjistil, co je dochované v Americe. Pak jsem se s tím docela dlouho psal; chtěl jsem, aby se mi ten materiál organizoval sám, abych ho vlastní vůlí zbytečně neomezoval.

Musíte mít vysokou sebekázeň.

Jak vypadá váš pracovní den?

Mám štěstí, že mě to pořád baví; jakási bolest pravidelně nastává až při psaní poslední verze, kdy se sesazují defini-

tivní formulace, které mají platit. Těch posledních pár týdnů bývám vždycky trochu k nepotřebě pro normální svět, naštěstí to netrvá dlouho.

O kom se chystáte psát další knihu?

Český olympijský výbor mě k blížící se olympiádě v Riu požádal o knihu o Emilu Zátopkovi. Je to typově jiný příběh než o Jarmile Novotné, nejen vzhledem k polaritě opera/běh, ale i vzhledem k rozdílnosti obou povah. Zatímco Novotná byla „aristokratka“, Zátopek byl „dělník“, který se stal nejlepším atletem světa tak, že si všechny své tréninkové metody sám na koleně vymyslel, jako když hodinář spravuje budík. Dva skoro protikladné způsoby, jak se dostat na vrchol, a oba zafungovaly.